

la giden Haçlı kuvvetlerinin önemli bir kısmı Bârî Limanı'ndan yola çıktı. Bu tarihlerden sonra şehir önce Sforzalar'ın, daha sonra da Napoli Krallığı'nın eline geçti. 1480'de gerçekleştirilen Otranto Seferi sırasında Türk donanmasının bu-
raya yöneleceği haberi etrafta uzun süre dolaştı.

Halen yaklaşık yarım milyon nüfusu bulunan şehir Puglia bölgesinin merkezi olup İtalya genelinde önem taşıyan petrol rafinerilerine, petrokimya tesislerine, bir termik santrale ve özellikle unlu mâmulilerin ağırlık taşıdığı çeşitli gıda maddeleri sanayiine sahiptir. Şehirde bir arkeoloji müzesi ve bilhassa kütüphanesinin zenginliğiyle ünlü bir üniversite bulunmakta ve burada bir İslâm araştırmaları merkezi ile bir Doğu dilleri bölümü açılması için girişimler sürdürülmektedir. Doğu dünyası ile temaslarını kesmeyen Bârî'de 1930'dan beri Doğu Akdeniz Fuarı (Fiera di Levante) adını taşıyan bir fuar kurulmakta ve ülkemizin de katıldığı bu milletlerarası fuarda sanayi maddeleri sergilenmektedir. II. Dünya Savaşı sırasında burada Türkiye Cumhuriyeti'nin bir konsoloslugu açılmışsa da ömrü uzun olmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzûrî, *Fütûh*, s. 236; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VI, 520-521; Mohamed Talbi, *L'Emirate Aglabide 184-296/800-909*, Paris 1966, s. 451-459, 479-484; Aziz Ahmad, *A History of Islamic Sicily*, Edinburgh 1975, s. 18-20; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, 34, 45, 49; F. Gabrieli — U. Scerrato, *Gli Arabi in Italia*, Milano 1979, s. 109-131, 620, 707-708, 710-711; A. Cuciola — D. Morelli, *The Urban Development of Bari*, Bari 1984; V. A. Melchiorre, "La Moda pugliese fra medioevo ed età moderna", *Bari Economica*, sy. 4, Bari 1988, s. 27-37; A. Pertusi, "Ai conini tra religione e politica. La contesa per le reliquie di S. Nicolo tra Venezia, Bari e Genova", *Quader ni Medievali*, sy. 5, Bari 1978, s. 6-56; "Bari", *EAm*, III, 236-237; M. T. A. Nattali, "Bari", *EBR*, III, 162-163.

MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

BÂRİ'

(البَارِئ)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Kelimenin kökü olan *ber'*, *bür'* veya *bürü'* "yaratmak" mânasına geldiği gibi "hastalık, kusur ve ayıp türünden olup insana hoş gelmeyen şeylerden uzak bulunmak; borç ve zimmetten beri olmak anlamlarına da gelir. Bârî isminin "yontmak, tesviye etmek" anlamındaki *beriy* kökünden türemiş olması da muhtemel-

Bârî'den
bir görünüş -
İtalya

dir. Ber' kökünden türemiş olduğu takdirde bârî "yaratıcı, maddesi ve modeli olmadan icat eden; sıfatlarında yaratılmışlara benzemekten beri olan; birçok farklılıklarına rağmen evrenin bütün parçalarını âhenksizlik ve düzensizlikten uzak olarak meydana getiren; hiçbir borç ve zimmet altında bulunmayan, bütün nimetleri bir lutf olarak veren" mânalarını taşır. Bery kökünden türemiş olduğu takdirde ise "yaratılmışları sağlıklı ve dengeli hale koyan" anlamına gelir. Nitekim İnfitâr sûresinin bir âyetinde (82/7) insan yaratılışının bu özelliğine temas edilmektedir. Âlimler, Haşr sûresinin son âyetinde (59/24) yaratmakla ilgili olarak yer alan *hâlik*, *bârî'* ve *musavvir* isimleri arasındaki mâna farkını şöyle belirtmişlerdir: Hâlik "yaratılacak şeyin bütün ayrıntılarını bilip takdir eden" (bir anlamda projelendiren), bârî "onu fiilen meydana getiren", musavvir ise "kendine has özelliklerini veren" dir (bk. Gazzâlî, s. 52-53). İbn Manzûr bârî isminin daha çok canlıların yaratılması için kullanıldığını ve meselâ göklerle yerin yaratılması anlamını vermek için ber' değil halk lafzının uygun düştüğünü kaydeder (*Lisânü'l-'Arab*, "br'e", md.). Fahreddin er-Râzî ise bârî kelimesinin arazların değil cisimlerin yaratılışını ifade ettiğini söyler (*Tefsîr*, XXIX, 294). Halbuki Kur'an-ı Kerim'de ber' kökünden türeyen fiil, araz grubuna giren musibetlerin yaratılması mânasında Allah'a nisbet edilmiştir (bk. el-Hadîd 57/22).

Bârî esmâ-i hüsnâdan olmak üzere Kur'an-ı Kerim'de iki yerde geçmekte, ayrıca fiil ve sıfat sigalarıyla "yaratmak, beri ve münezzeh olmak" mânalarında Allah'a nisbet edilmektedir. Esmâ-i hüsnâ hadisinde yer aldıktan başka (Tirmizî, "Da'avât", 82; İbn Mâce, "Du'â", 10) ber' ve bery köküne bağlı sözlük anlamlarıyla muhtelif hadislerde de kullanı-

lmıştır. Bârî kelimesinin Hz. Peygamber tarafından İbrâniler'den alındığı ve bu kelimenin ayrıca özel bir mânada kullanılmadığı tarzında ileri sürülen iddia (bk. İA, I, 363) isabetli görünmemektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de bu kelimenin çeşitli şekillerde Allah'a nisbet edilmiş olması yanında birbirinden farklı mânalarda Arapça'da da eskiden beri kullanılmamıştır. Vahye dayalı dinlerin ilâhî isim ve sıfatlarla ilgili açıklamaları arasında benzerliğin bulunması ise tabiidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "br'e" md.; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "br'e" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "br'e", "bry" md.leri; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhtâ*, "br'e", "bry" md.leri; Wensinck, *Mu'cem*, "br'e" md.; M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "br'e" md.; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "br'e", "bry" md.leri; İbn Mâce, "Du'â", 10; Tirmizî, "Da'avât", 82; Halîmî, *el-Minhâc*, I, 192-193; Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-sıfât*, vr. 66^b-67^a; Gazzâlî, *el-Maḥşadü'l-esnâ*, s. 52-53, 55-56; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 281; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, III, 80; XXIX, 294; a.mlf., *Levâmi'u'l-beyyînât*, s. 206-211; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl (Mecmû'a mine't-tefsîr* içinde), İstanbul 1324 — Beyrut, ts. (Dâru l-hyâi't-türâsî'l-Arabî), I, 126; Aynî, *Üm-detü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XX, 290; Suat Yıldırım, *Kur'an'da Ulûhiyyet*, İstanbul 1987, s. 256-257; D. B. Macdonald, "Allah", *İA*, I, 363.

BEKİR TOPALOĞLU

el-BÂRİ'

(البَارِئ)

Arap dil âlimi Ebû Ali el-Kâlî
(ö. 356/967)

tarafından hazırlanan Arapça sözlük.

Aslen Malazgirtli olan tanınmış âlim Kâlî, garîbü'l-hadîse dair olduğu için *el-Bârî' fi garîbi'l-hadîs*, garîbü'l-hadîs luga-
gat nevinden sayıldığı için de *el-Bârî' fi'l-luğa* diye anılan bu eserini Kurtuba'da 339'da (950) telif başlamıştır. 350 (961) yılından itibaren de kendisine Kur-

tubalı Muhammed b. Hüseyin el-Fihri yardım etmiştir. Ölümüne kadar eserinin maddelerini toplamaya devam eden Kâli'den sonra kâtibî Muhammed el-Fihri ile Muhammed b. Ma'mer el-Ceyyânî kitabın tertibini tamamlamışlar, ancak eserin sadece "hemze", "he" (ه) ve "ayın" harflerine dair bölümlerini temiz çekebilmişlerdir.

Kâli eserinde daha önceki sözlüklerde bulunan bilgileri bir araya toplamış, her kelime açıklamaları kimlerden naklettiğini belirtmekle beraber nakil zincirini (isnad) kısaltmıştır. Kelimeleri açıklarken en çok Halîl b. Ahmed, Ebû Ubeyde, Ebû Zeyd el-Ensârî, Asmaî, İbnü's-Sikkî ve Ebû Hâtim es-Sicistânî gibi dilcilerden nakiller yapmış, Kur'an-ı Kerîm, hadis, **emsâl***, hikmetli sözler ve şiirlerden şahidler (örnek) getirmiştir. Ayrıca Halîl b. Ahmed'in metodunu takip ederek sözlüğünü harflerin mahreçlerine göre düzenlemiş, ancak onun tertibini biraz değiştirerek önce hemze ile başlamış, he ve ayınla devam etmiştir.

*el-Bârî**, genel hatları itibarıyla kendinden önceki sözlük çalışmalarının geniş kapsamlı bir tekrarı olması bakımından Arap lugatçılığına fazla bir yenilik getirmiş sayılmaz. Onun özelliği, kelimeleri **tashîf*** ve **lahn***den korumak için okunuşlarını bazan yazıyla, bazan meshur bir vezinle veya her ikisiyle birlikte tesbit etmesidir.

Endülüs'te telif edilen bu ilk sözlük aslında geniş hacimli bir eserdir. Rivayet edildiğine göre yaklaşık 5000 veya 3000 varaktan (164 cüz) meydana geliyordu. Zehebî bu sözlüğün on kûsur ciltte toplandığını kaydeder. Kâli'nin öğrencilerinden olan tanınmış Endülüslü âlim Zübeydî bu genişlikte lugat yazar bir başka kişinin bilinmediğini söylemektedir. Eser üzerinde Kâli'nin talebesi ve kâtibî Muhammed el-Fihri *Cevâmî'u Kitâbi'l-Bârî* adlı bir tekmile, Vezir Ebû Mervân Abdülmelik b. Sirâc da *İstidrâk 'alâ Kitâbi'l-Bârî* adlı bir hâşiye yazmıştır.

Bugüne kadar *el-Bârî*'in tam bir nüshası bulunamamış, eserden sadece iki parça halinde çok az bir kısım günümüze intikal etmiştir. Bunlardan biri Londra'da British Museum'da (Or., nr. 9811), diğeri Paris'te Bibliothèque Nationale'dedir (nr. 4235). Bu iki parça A. S. Fulton tarafından İngilizce bir mukaddime ile tıpkıbasım halinde neşredilmiş (London 1933), daha sonra da Hâşim et-Taân tarafından neşredilmiştir (Bağdat 1974).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hayr, *Fehrese*, s. 354-355; Yâkût, *Mu'cemül-üdeba**, VII, 29-30; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 226; Zehebî, *A'âmû'n-nübelâ**, XVI, 46; Safedî, *el-Vâfi* (nşr. J. Van Ess), Wiesbaden 1974, IX, 190; Ebû Bekr ez-Zübeydî, *Tabakâtü'n-naḥviyyîn ve'l-lugaviyyîn* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1984, s. 186; Makkarî, *Nefḥu't-ṭib*, III, 74-75; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhû'r-ruvâi*, I, 206, 209; Ahmed Abdulgafûr Attâr, *Muḥaddime-tü's-Şihâh*, Kahire 1376/1956, s. 90-91; C. Zeydan, *Âdâb* (Dayf), II, 307; S. Wild, *Das kitab al-'Ain und die arabische Lexikographie*, Wiesbaden 1965, s. 65 vd.; Sezgin, *GAS*, VIII, 253; Hüseyin Nassâr, *el-Mu'cemül-'Arabî: neş'etü-hû ve teṭavvuruḥ*, Kahire 1968, I, 313-331; Ömer ed-Dekkâk, *Ebû 'Alî el-Kâli*, Halep 1977, s. 118-153; Abdülâlî el-Vuddîrî, *Ebû 'Alî el-Kâli ve eşeruhâ fi'd-dirâsâti'l-lugaviyye ve'l-edebîyye bi'l-Endelûs*, Rabat 1403/1983, s. 277-328; a.m.lf., *el-Mu'cemül-'Arabî bi'l-Endelûs*, Rabat 1984, s. 20-48; Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl, *Mu'cemül-me'âcim*, Beyrut 1407/1987, s. 198-199; Moh. Ben Cheneb, "Kâli", *IA*, VI, 133; R. Sellheim, "al-Kâli", *EI*² (İng.), IV, 501.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

BÂRIKA-I ZAFER

(بَارِقَةُ ظَفَر)

Nâmîk Kemal'in
(ö. 1888)

İstanbul'un fethini konu alan
tarihî muhtevalı ilk eseri.

Nâmîk Kemal'in yazı hayatının henüz başlangıcında, "lugatlı yazı yazamadığını" iddia eden muarızlarına cevap mahiyetinde, eski tarz sanatkârane nesir üslûbuyla kaleme aldığı küçük bir risâledir. Yazar bir gün gibi çok kısa sürede yazdığı *Bârîka-i Zafer*'de eski nesrin bütün sanat oyunlarına başvurarak eski edebiyat taraftarlarına bu tarzda da rahatça yazı yazabildiğini göstermek istemiştir. Bunun sonucu eserde muhtevadan çok şekle ve söz oyunlarına yer verilmiştir. Ancak yine de *Bârîka-i Zafer*'in eski nesrin özellikleri açısından hatalı ve noksan olduğunu söylemek mümkündür. Muhteva bakımından İstanbul'un fethine dair genel bilgileri ihtiva eden eserde basit bir cümle ile ifade edilebilecek bir hadise uzun, ağır, süslü cümlelerle anlatılmaya çalışılmış ve karışık cümleler kurulmuştur. İfadeyi süslemek için yer yer Arapça ve Farsça beyitler nakledilmiş, ayrıca kelimelerin seçiminde seçici arzusu ön planda tutulmuştur.

Nâmîk Kemal *Bârîka-i Zafer*'i Ramazan 1278'de (Mart 1862) yazmış olmakla beraber ancak Avrupa'dan döndükten sonra 1872'de yayımlamıştır. Mül-

lfin geçen zaman içinde kazandığı fikrî merhaleyi gösterecek yeni bir eser yerine eski bir çalışmasını neşretmesi, Osmanlı Devleti'nin yükseliş devri konusu üzerinde bir tarih denemesi ortaya koyma isteğinden ileri gelmektedir. *Bârîka-i Zafer*, Nâmîk Kemal'in *Devr-i İstîlâ*'dan (1867) sonra müstakil olarak neşrettiği (İstanbul 1289, 1290, 1305) ikinci eseridir.

Eser yeni harflerle de yayımlanmıştır (İskender Pala, *Namık Kemal'in Tarihî Biyografileri*, Ankara 1989, s. 193-205).

BİBLİYOGRAFYA :

M. Kaya Bilgegil, *Harâbât Karşısında Nâmîk Kemal*, İstanbul 1972, s. 193-202; Mehmet Kaplan, "Namık Kemal ve Fatih", *TDED*, VI (1954), s. 71-74, 82; Ömer Faruk Akün, "Nâmîk Kemal'in Kitap Halindeki Eserlerinin İlk Neşirleri", *TM*, XVIII (1976), s. 8-10.

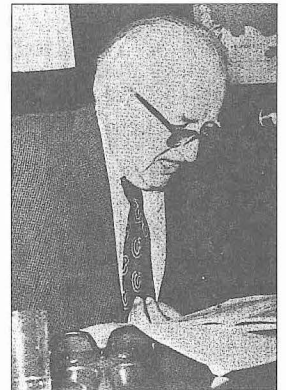
ABDULLAH UÇMAN

BARKAN, Ömer Lutfi

(1902-1979)

Türk iktisat tarihçisi.

Edirne'de doğdu. Eskizağralı İsmâil Efendi ile Gülsüm Hanım'ın oğludur. İlk tahsilini Edirne Numûne Mektebi'nde, orta tahsilini yine buradaki Muallim Mektebi'nde tamamladıktan sonra 1920'de bir yıl Orta Muallim Mektebi'nde okudu. Üç yıl kadar Edirne'de ilkökul öğretmenliği yaptıktan sonra 1923'te İstanbul'a giderek Yüksek Muallim Mektebi'ne girdi, daha sonra Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. 1927'de gönderildiği Strasbourg Üniversitesi Edebiyat ve Hukuk fakültelerinde ikinci lisansını tamamlayıp yurda dönünce Eskişehir Lisesi felsefe muallimliğine tayin edildi (1931). 1933'teki üniversite reformu sırasında doktora ve doçentlik tezi hazırlamadan doğrudan Edebiyat Fakültesi Türk İnkılâb Tarihi Kürsüsü

Ömer
Lutfi
Barkan